

14e jaargang
nummer 10
november 1978

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
++++

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige bijdragen*

Red. en adm.: Schouw 48-11, Lelystad

Postgiro 307695

NOGMAALS OVER DE "ARBEIDERSBEWEGING"

EN DE BEWEGING DER ARBEIDERS

In een kort geleden in het weekblad "Vrij Nederland" verschenen bespreking van een aantal aan de geschiedenis van de arbeidersbeweging gewijde werken klaagt een zekere Lodewijk Brunt er over, dat het gebrip *arbeidersbeweging* zo buitengewoon vaag is. In één adem verwijt hij de historici dat hun beschouwingen er weinig toe bijdragen daarin verandering te brengen.

Vanwaar deze klacht en dit verwijt? Wat is de reden dat Brunt er tegen protesteert dat men "veelal zonder nadere toelichting over *de* arbeidersbeweging spreekt"? Deze, dat "achter deze versluierende term sterk te gestelde opvattingen schuil gaan". Met andere woorden: het bezwaar van Brunt komt hierop neer, dat de ene geschiedschrijver met "arbeidersbeweging" iets anders, soms meer, soms minder, bedoelt dan de andere. Vandaar dat Brunt de in de laatste jaren aanzwellende literatuur over dit onderwerp als "bonte verzamelingen" karakteriseert.

Wij houden deze karakteristiek van Brunt voor juist. Wie de historische studies over de arbeidersbeweging naast elkaar legt kan haar bontheid niet ontkennen. Zij moet echter aan de beweging zélf worden toegeschreven en niet aan de geschiedschrijvers. Het is niet hún schuld dat de werkelijkheid bont en gekompliceerd is en dat haar bijzondere verschijningsvormen menigmaal sterk afwijken van de algemene vorm waarin deze plegen te worden samengevat. Het is niet hún schuld dat in de loop van ruim anderhalve eeuw zéér uiteenlopende ideologische stromingen en organisaties zijn ontstaan die, zoals Brunt dat uitdrukt, onder één noemer worden gebracht maar die niettemin zeer verschillend van aard zijn.

Betekent dit, dat Brunt een probleem aansnijdt dat in feite niet bestaat? Zo is het allerminst. Er is met de geschiedschrijving van de arbeidersbeweging wel degelijk iets aan de hand en er is wel degelijk grond genoeg om haar van een zekere vaagheid te beschuldigen en haar het verwijt te maken dat zij haar onderwerp niet scherp genoeg definieert. Maar als wij de noodzaak van een scherpere definitie onderstrepen dan leggen wij,

naar het ons voorkomt, de vinger op iets totaal anders dan Brunt doet.

Hij wijst er bijvoorbeeld op, dat de redakteuren van het sinds 1975 verschijnende *Jaarboek voor de Geschiedenis van Socialisme en Arbeidersbeweging in Nederland* "de term 'arbeidersbeweging' reserveren voor organisaties die zich op het standpunt van de klassenstrijd stellen" en dat "andere onderzoekers een schijnbaar ruimere positie innemen" omdat zij "tot de beweging iedere groep arbeiders rekenen die kollektief actie voert voor lotsverbetering en zich daartoe duurzaam heeft georganiseerd". Tot de eersten richt Brunt de vraag "wie eigenlijk bepaalt wat het korrekte klassenstandpunt is?"; ten aanzien van de overigen konstateert hij dat "lang niet alle organisaties die de lotsverbetering van de werkende klasse in hun vaandel hebben geschreven zich daarmee in feite ook altijd bezighouden". De vraag wordt zéér terecht gesteld, de konstatering is juist; wij zullen er aanstonds nog nader op ingaan. Wat ons echter eerst van het hart moet is, dat de kern van het probleem niet daar te vinden is waar Brunt haar zoekt.

De misère met de geschiedschrijving der arbeidersbeweging is niet dat de een - gelijk de tot de kring van het *Jaarboek* behorende Ger Harmsen - het begrip in veel beperkter en subjektiever zin hanteert dan de ander, maar dit: dat - uitzonderingen daargelaten - de historici der "arbeidersbeweging" nauwelijks of in het geheel geen oog hebben voor de beweging der arbeiders, geen oog hebben ook voor de omstandigheid, dat er sedert het ontstaan der moderne arbeidersklasse, ofschoon niet op alle tijdstippen even duidelijk zichtbaar of in 't oog springend, tussen de "arbeidersbeweging" en de beweging der arbeiders een tegenstelling heeft bestaan die voortdurend groter is geworden.

Niet voor niets heeft de Duitse auteur Horst Duhnke in een studie omtrent de K.P.D. 1) een paar jaar geleden vastgesteld, dat de geschiedenis van de arbeidersbeweging praktisch altijd is beschreven als de geschiedenis van organisaties. Niet voor niets heeft Karl Heinz Roth een soortgelijke opmerking gemaakt toen hij er over klaagde, dat de geschiedenis van de Duitse arbeidersklasse hoofdzakelijk als de geschiedenis van een politieke beweging is behandeld 2). Wordt anders tewerk gegaan, wordt het oog gericht op de beweging der arbeiders, dat wil zeggen: wordt allereerst aandacht besteed aan het doen en laten van de tot de arbeidende klasse behorende mannen en vrouwen zélf en wordt vervolgens pas, tegen deze achtergrond, de ontwikkeling van "de arbeidersbeweging" bekeken, dan dient het onderscheid tussen het een en het ander zich als het ware vanzelf aan en dan blijkt tevens, dat de tegenstelling tot de beweging der arbeiders *alle* politieke en ekonomosche organisaties en *alle* ideologische stromingen der arbeidersbeweging kenmerkt. Dan is er geen reden meer om zich met Lodewijk Brunt af te vragen of het niet "op z'n minst nogal kunstmatig is deze bonte verzameling onder één noemer te brengen". Want de gezamenlijke noemer is de uitkomst der historische analyse.

Waarin de uiteenlopende organisaties en richtingen in de "arbeiders-

1) Horst Duhnke, *Die KPD von 1933 bis 1945*, Räteverlag, Wiener Neustadt 1974.

2) Men zie het opstel *Het verschil tussen de beweging der arbeiders en de arbeidersbeweging* in "Daad en Gedachte" van juli j.l.

beweging" ook van elkaar mogen verschillen, wat zij met elkaar gemeen hebben is dit, dat zij - met het bestaan van de loonarbeidersklasse als maatschappelijk gegeven - *namens* de arbeiders of namens een bepaalde categorie arbeiders beweren te spreken, dat zij *vóór* de arbeiders pogen te denken en te handelen, dat *zij* (en geenszins de arbeiders zélf) uitmaken wat of het belang van de arbeiders zou zijn, dat zij deze respektievelijke zienswijzen aan de arbeiders trachten *op te dringen*, dat zij, zonder zich af te vragen wat of de arbeiders *doen*, slechts rekening houden met datgene wat deze volgens de respektievelijke doktrines dezer organisaties zouden *moeten doen*.

De beweging der arbeiders is de enige werkelijke maatstaf voor de "arbeidersbeweging". Pas wanneer de geschiedenis van de "arbeidersbeweging" tegen de achtergrond van de beweging der arbeiders wordt beschreven verdwijnt de vaagheid die inderdaad deze geschiedschrijving kenmerkt, blijkt dat het er niet om gaat of het begrip "arbeidersbeweging" een ruime dan wel een bekrompen zin heeft, doch dat het er op aan komt wat haar wezenlijke betekenis is. De vaagheid waarvan Brunt terecht gesproken heeft, is een vaagheid die daaruit voortvloeit, dat het verschil tussen de "arbeidersbeweging" en de beweging der arbeiders wordt verdoezeld.

Er zijn in de bespreking van Brunt passages die de indruk wekken, dat hij toch wel enigszins beseft waar de schoen wringt. Hij zegt op een gegeven moment, dat hij problemen heeft met de gebruikelijke geschiedschrijving omdat bij haar wijze van benadering het aksent "nogal sterk komt te liggen op formele organisaties en hun officiële doelstellingen". Hij voegt daaraan toe, dat "er vaak eerder getracht wordt te inventariseren dan een beweging te analyseren". Even verderop vestigt hij de aandacht op een kort geleden verschenen studie van mej. J.M. Welcker - verbonden aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam - die handelt over de tegenstelling tussen "heren" en "arbeiders". "Onder 'heren' moet men", aldus Brunt, "in dit verband niet de kapitalisten verstaan, maar socialistische voormannen als Marx, Gorter, Troelstra en anderen".

Uit de inleiding van de schrijfster citeert Brunt de opmerking, dat "deze heren... pogen de arbeiders te leiden in een richting, die naar zij menen vruchtbaar zou kunnen zijn voor de ontwikkeling van de maatschappij in de toekomst. Zij proberen hun denkbeelden over te brengen op de arbeiders, iets waar deze niet altijd van gediend blijken te zijn". Volgens Brunt beloven de titel en deze toelichting echter méér dan men in het boek van mej. Welcker kan vinden. In hoeverre dat juist is kunnen wij niet beoordelen. Wij hebben het (helaas tamelijk dure) boek nog niet in handen gehad. In hoeverre zij er in is geslaagd haar stelling aan het voorbeeld van alle der door haar behandelde 'heren' te bewijzen weten wij niet. Hier doet dat overigens niet zoveel ter zake. Waar het ons om gaat is, dat met deze stelling - waarmee wij het in haar algemeenheid volledig eens zijn - Brunt met zijn neus op het probleem wordt gedrukt en dat hij er niettemin als een kat om de hete brij omheen blijft draaien zonder het te doorgronden.

Als hij het wél doorgrond had, als de tegenstelling tussen de arbeiders en hun zogenaamde voormannen, tussen de arbeiders en de organisaties en stromingen binnen de "arbeidersbeweging" wél in haar volle betekenis had begrepen, dan zou hij nooit hebben kunnen opmerken, dat "tal van arbeiders behalve patroons vooral ook *elkaar* hebben bestreden". Ondanks zijn eigen kritische kanttekening dat de geschiedschrijvers teveel naar formele

organisaties en hun officiële doelstellingen kijken en niettegenstaande de niet mis te verstane wenk van mej. Welcker, is het Brunt ontgaan, dat het niet zozeer de arbeiders zijn geweest en nog zijn die *elkaar* bestrijden, maar juist de uit hun naam sprekende 'heren'. Die waren het die met elkaar bakkeleiden over parlementarisme en anti-parlementarisme, marxisme en revisionisme, sociaaldemocratie en anarchisme en noem maar op. Dat de beweging der arbeiders zulke spiegelgevechten en theoretische kontroversen niet kent, dat zelfstandig, d.w.z. los van organisaties strijdende arbeiders de eensgezinde wil tot verzet hebben ofschoon er nochtans grote religieuze, politieke en levensbeschouwelijke verschillen tussen hen bestaan 3), daar schijnt Lodewijk Brunt nimmer iets van te hebben bespeurd. Dat hij over "de onderlinge tegenstellingen tussen arbeiders en hun organisaties.... op het eind van de vorige eeuw" spreekt, zou hieruit kunnen voortvloeien, dat het boek van mej. Welcker de vroege Nederlandse arbeidersbeweging behandelt. Enige verwijzing naar dit soort tegenstellingen nu - veel heftiger nog dan voorheen - is er in het bewuste artikel in "Vrij Nederland" niet.

Het is in dit verband naar onze mening veelbetekenend, dat Brunt weliswaar met veel enthousiasme schrijft over een werk van de Amerikaanse historicus Herbert Gutman 4), doch met geen woord rept van diens pleidooi voor een nieuw soort geschiedschrijving van de arbeidersbeweging, een geschiedschrijving die niet geïnteresseerd zou zijn in grote gebeurtenissen of in bekende instituten maar in *de mensen* en in hun relatie tot hun dagelijks werk. Het belang van een dergelijk pleidooi schijnt Brunt niet te hebben begrepen, gelijk hij, een aantal kritische toevalstreffers ten spijt, ook niet schijnt te hebben begrepen dat een geschiedschrijving als door Gutman bedoeld, tot een geheel andere inhoud van de geschiedenis der arbeidersbeweging zou leiden, tot een herschrijving of "nieuwe formulering" zoals Roth heeft betoogd.

Met een dergelijke geschiedschrijving is in de Verenigde Staten o.a. een begin gemaakt door de nog jonge schrijver John Zerzan. Met behulp daarvan is hij reeds in staat gebleken een aantal "vaagheden" uit de weg te ruimen. Wie van onze lezers zich nog het door ons in "Daad en Gedachte" gepubliceerde opstel van Zerzan over de machinevernielers in het begintijdperk van de burgerlijke samenleving herinnert, zal daarin zonder veel moeite de verklaring vinden voor een verschijnsel, dat door Brunt als "de verstarring" van de arbeidersbeweging wordt omschreven. Dat het hier om een verstarring van "de arbeidersbeweging" (scherp te onderscheiden van de beweging der arbeiders) gaat, dat schijnt hij nauwelijks te verstaan. Voor zover Brunt de vinger legt op de problemen waarvoor de traditionele geschiedschrijvers der zogenaamde "arbeidersbeweging" hem stellen, lost hij die problemen al evenmin op als degenen die hij kritiseert. De oorzaak is, dat hij die oplossing niet dáár zoekt waar ze uitsluitend is te vinden: in de maatschappelijke praktijk van de arbeidende klasse.

-
- 3) Men zie het opstel *Het verschil tussen de beweging der arbeiders en de arbeidersbeweging* in "Daad en Gedachte" van juli j.l.
 - 4) Herbert G. Gutman, *Work, Culture and Society in Industrializing America*. Het werk verscheen niet onlangs, zoals Brunt geschreven heeft, maar al enkele jaren geleden.

STAKING BIJ FORD IN GROOT-BRITANNIË

Op donderdag 21 september jongstleden legden 2500 arbeiders van de Fordfabriek te Halewood bij Liverpool en 500 arbeiders van de Fordfabriek in Southampton de arbeid neer om kracht bij te zetten aan hun eisen. Zij verlangden een loonsverhoging van 25% en een werkweek van 35 uur. Hun spontaan ondernomen actie had niet de steun van de vakbeweging, maar wél die van de shopstewards in de bewuste twee bedrijven. Op zaterdag 23 september wekten de shopstewards van Halewood alle Fordarbeiders in Groot-Brittannië op zich bij hun stakende kollega's aan te sluiten. Hun oproep had succes. Op maandag 25 september werden alle 23 Fordfabrieken in Groot-Brittannië door de arbeiders plat gelegd.

Dit konflikt bij Ford stond allesbehalve op zichzelf. Sedert begin september waren in Birmingham - voor de zoveelste keer - de gereedschapsmakers van British Leyland in staking. In de Vauxhallfabrieken te Luton was sprake van een stakingsdreiging. In tal van kleinere bedrijven waren eveneens "wilde" stakingen voor looneisen aan de gang. Niet alleen daar, maar ook bij de mijnwerkers en bij de gemeentewerklieden heerste ernstig misnoegen over de loonpolitiek van de Labourregering. Enkele serieuze kranten gaven uiting aan de vrees, dat het land deze herfst te maken zou krijgen met een ernstige vorm van industriële onrust.

Sinds jaar en dag streefde de Britse Labourregering er naar de niet geringe inflatie terug te dringen via een politiek van loonmatiging. Zij werd van meet af aan bij dat streven krachtig gesteund door de T.U.C., het overkoepelend orgaan van de Britse vakbeweging. Ondanks die steun leverden de regeringspogingen om twee redenen geen onverdeeld succes op. Ten eerste bleken diverse vakbonden, onder hevige druk van hun leden, niet bereid het beleid van de T.U.C. door dik en dun te volgen. Ten tweede gaven vele ondernemingen, voor de keus gesteld het op een konflikt met hun arbeiders dan wel op een konflikt met de regering te laten aankomen, de voorkeur aan het laatste. In de loop van 1977, toen het kabinet voor loonsverhogingen een plafond van 10% had vastgesteld, willigden diverse ondernemers looneisen in, die het maximum van 10% aanzienlijk overschreden. Dat gebeurde dan in de meeste gevallen na "wilde" stakingen, die soms kort, maar in diverse bedrijven of bedrijfstakken ook wel vrij lang van duur waren.

De moeilijkheden waarvoor de ondernemers zich gesteld zagen zodra zij met het verzet van de arbeiders werden gekonfronteerd had de regering wel voorzien. Daarom had zij de waarschuwing laten horen dat tegen bedrijven die zich niet aan het voorgeschreven maximum zouden houden economische sankties zouden worden toegepast. In de praktijk bleek niet alleen dat deze sankties voor tal van ondernemers het kleinste kwaad vormden, maar het bleek ook, dat de regering ze tegen grote en belangrijke ondernemingen niet kon of niet durfde toepassen. Dit alles, het verzet van de arbeidersklasse in de eerste plaats natuurlijk, maakte Labour's loonbeleid tot een wassen neus.

Omdat niettemin het loonbeleid de hoeksteen van Labour's economische politiek vormde, bleven de regering en de T.U.C. er zich formeel aan vastklampen. In juli j.l. werd het maximum van de toegestane loonsverhogingen voor de eerstvolgende periode op 5% gesteld. Nog niet zo heel lang geleden, dat wil zeggen vóór 1 augustus 1977, bestond er zoiets als het "sociaal kontrakt": een bindende afspraak, dat de bonden zich aan het vastgestelde

maximum zouden houden. Onder druk van de achterban was dat kontrakt in de nazomer van 1977 opgezegd. Tal van bonden meenden echter, dat zij met de *opzegging van het kontrakt* voldoende aan de wens van de leden tegemoet gekomen waren. Wat het *wezen* van de zaak betreft veranderde hun houding nauwelijks. Zij hadden voor als de nood aan de man kwam, ofwel de ontevredenheid van de arbeiders té dreigende vormen aan mocht nemen, wat meer speelruimte gekregen, maar zij wensten die speelruimte alleen maar te gebruiken indien het water hun tot de lippen steeg. Vandaar dat de vakbond AUEW weigerde zich achter de stakende gereedschapmakers van Leyland te plaatsen en zelfs dreigde deze te royeren.

Het dreigement was ernstig omdat voor de autofabrieken van Leyland de z.g. closed shop geldt. Bij royement zouden de daardoor getroffen gereedschapmakers automatisch ook hun baan verliezen. Toen echter duidelijk was dat in dat geval alle geschoolde arbeiders van Leyland uit solidariteit met de eventueel geroyeerden de arbeid zouden neerleggen, besloot de vakbond het maar bij een dreigement te laten. Tot op dat moment had de AUEW zich solidair getoond met de regering en met het ondernemersdom. Door het eensgezinde verzet van de Leyland-arbeiders werd de organisatie gedwongen haar houding te herzien. Weldra zouden zowel de AUEW als andere bonden tot een nog veel ingrijpender wijziging van hun opstelling worden genoopt. Dat moment was aangebroken toen met de staking van de 57.000 Ford-arbeiders de voorspellingen omtrent een "hete Britse herfst" in vervulling leken te gaan.

Toen na de gereedschapmakers van British Leyland alle Ford-werkers de arbeid neerlegden en het personeel van Vauxhall met aktie dreigde, toen er ook in andere bedrijfstakken tekenen van arbeidsonrust te bespeuren vielen, was Engeland getuige van iets dergelijks als zich de vorige zomer had afgespeeld toen de ene vakbond na de andere zich tegen een verlenging van het "sociaal kontrakt" keerde. De geschiedenis herhaalde zich, maar in verscherpte vorm. In 1977 kritiseerden tal van bonden de *verplichting* om zich aan de loonpolitiek van het Labourkabinet te houden. Ditmaal kritiseerde praktisch de gehele vakbeweging die loonpolitiek *zélf*. Wat men beleefde was dit, dat de beweging der arbeiders de officiële arbeidersbeweging klem zette en dat als gevolg daarvan de officiële arbeidersbeweging genoodzaakt was zich tegen de zogenaamde arbeidersregering te verzetten.

Het balletje kwam aan het rollen op dezelfde dag dat de in Halewood en Southampton spontaan begonnen staking zich tot alle Ford-bedrijven uitbreidde. Shopstewards van Ford begaven zich die maandagmiddag naar de woning van de Britse premier in Downingstreet 10 met een brief die de waarschuwing bevatte, dat een stijf vasthouden aan een loonstijging van maximaal 5% weinig heel zou laten van zijn kansen bij de komende algemene verkiezingen 1). In de brief stond voorts te lezen, dat de economische politiek van de Labourregering gelijk stond met "politieke zelfmoord" en leidde tot een "verstoring van de goede betrekkingen binnen de arbeidersbeweging" 2). Nadat de arbeiders zelf aldus voorop waren gegaan zagen de vakbondsleiders geen andere mogelijkheid meer dan hetzelfde liedje te zingen. Ze deden dat op het kongres van de Labourparty, dat in de badplaats Blackpool werd geopend toen de Ford-staking haar tweede week was ingegaan.

1) Ontleend aan "The Guardian" van 26 september 1978.

2) Aldus in "The Financial Times" van 27 september 1978.

Voor de vakbondsleiders (en ook voor een aantal Labourpolitici) was de staking bij Ford als het ware een schot voor de boeg geweest, waarvan zij de betekenis maar al te goed hadden verstaan. De AUEW, die zich ten opzichte van Leyland's gereedschapmakers luttele weken tevoren nog halsstarrig had getoond, haastte zich als eerste de staking - na 24 uur reeds - officieel te verklaren. Toen de Britse dokwerkers en transportarbeiders zich als één man solidair met de Ford-arbeiders toonden, toen in de havens de voor Ford bestemde onderdelen uit Frankrijk, West-Duitsland, België, Spanje en Nederland niet meer werden gelost of voor zover ze al gelost waren niet meer werden verscheept, bleef ook voor de transportarbeidersbond TVWU geen andere mogelijkheid dan de actie te erkennen.

In Blackpool hadden de meeste sprekers die namens de vakbonden het woord voerden voor de loonpolitiek geen goed woord over. Zij kregen steun van politici als miss Sylvia Ingerson uit de Londense wijk Lambeth, die uitriep dat "het maximum van 5% niet inhield dat directeuren van ondernemingen niet méér dan 5% kregen en dat het evenmin betekende dat spekulanten hun inkomen met slechts 5% zagen toenemen" of als David Griffiths, Lagerhuislid voor Stafford and Stone, die betoogde, dat "de Labourregering niets had gedaan voor de laagstbetaalden." Het resultaat van dat alles was dat de loonpolitiek van het kabinet, in het bijzonder de limiet van 5% met een overweldigende meerderheid door het kongres werd afgekeurd.

Op hetzelfde moment echter dat het kongres op die wijze aan premier Jim Callaghan een slag in 't gezicht toediende, kwam uit dezelfde vakbeweging die dat bewerkstelligd had een poging om zijn gezicht te redden, een vergeefse poging overigens. Hugh Scanlon van de AUEW trachtte de kool en de geit te sparen. Gezien zijn achterban kon hij zich niet vóór de regeringspolitiek verklaren, gezien zijn functie in de kapitalistische samenleving wilde hij er zich niet tegen uitspreken. Hij stelde daarom voor een motie van afkeuring niet in stemming te brengen alvorens er getracht was achter de schermen tot een kompromis te komen. Maar zijn kollega's vakbondsleiders stonden aan een te sterke druk van onder op bloot om een dergelijk voorstel te aanvaarden.

Het leek erop alsof Scanlon geen been had om op te staan en of de regering dat al evenmin had. Niettemin verklaarden Callaghan en zijn minister van financiën Healy, dat de regering "overeind" bleef, vast zou houden aan haar politiek en wegen zou zoeken om samen met de vakbeweging uit de impasse te komen. Dat kon slechts betekenen, dat er na de door de regering verloren slag nu net precies dát ging gebeuren wat Scanlon had voorgesteld eer de slag beslist was. In dat licht gezien kan het geen verwondering wekken, dat de Ford-arbeiders van mening bleken, dat hun strijd wel eens lang zou kunnen duren. Want zolang de regering niet zonder omwegen verklaarde de vijf procent te zullen laten vallen, zolang zou ongetwijfeld de Ford-directie het been stijf houden. Een jaar geleden had zij er geen bezwaar tegen gehad de limiet van 10% te doorbreken. Ditmaal wenste zij niet te kapituleren. Zowel in het ene als in het andere geval wekte dat de boosheid van de vakbeweging, maar zowel vorig jaar als ditmaal liet Ford zich aan die boosheid niets gelegen liggen.

Vorig jaar zwichtte Ford, tegen de zin van de bonden, voor een "wilde" staking. Thans verschuilt de firma zich achter de regering en trotseert de bonden, mogelijk er op spekulerend, dat de officiële staking van thans tot een eind zal komen zodra regering en vakbonden 'n kompromis hebben bereikt dat haar mogelijk minder zal kosten dan een onmiddellijke inwilliging van

de arbeiderseisen.

Op maandag 2 oktober bevond de schrijver van dit opstel zich voor de poort van de grootste Britse Ford-fabriek in de Londense voorstad Dagenham en sprak er met een van de stakingsposten. Op grond van dat gesprek is zijn konklusie, dat de Ford-staking weliswaar een zweepslag voor de vakbeweging is geweest, maar dat tegelijkertijd de haastig in aktie gekomen vakbeweging aan de Ford-staking de wind uit de zeilen heeft genomen. Er was, zo bleek hem, door de Ford-arbeiders geen eigen stakingsleiding of stakingskommittee gevormd. Van enige zelf-aktiviteit van de stakers was geen sprake. De stakingsposten bij de fabriekspoort hadden slechts een symbolische betekenis en vervulden geen wezenlijke funktie. Met het officieel worden van de aktie was er geen enkel onderkruipersgevaar te duchten en met de steun in de rug van de transportarbeiders behoefde men niet te vrezen dat besmette Ford-onderdelen naar of uit de fabriek zouden worden gebracht. Door de aktie officieel te verklaren had de bond de arbeiders van ieder initiatief beroofd.

Wat er gebeuren zal valt moeilijk te voorzien. In ieder geval hangt alles af van de strijdwil van de arbeiders, zowel die van Ford als die in het gehele land. Hoe groter de strijdwil is, des te heviger zal er tussen de regering en de officiële vakbeweging worden touwgetrokken. Verflauwt die strijdwil dan krijgen die figuren in de vakbeweging een kans die, niet-tegenstaande de druk van onderop, niet moe worden om aan de "verantwoordelijkheid" van de vakbeweging te herinneren, zoals Scanlon of Sid Weighell van de bond van spoorwegpersoneel, die de hele agitatie tegen het maximum van 5% "een emotionele zeepbel" noemde waar hij niets in zag.

Wij houden het best voor mogelijk dat Weighell daarmee de spijker op de kop geslagen heeft. Mocht dat zo zijn, dan komt onherroepelijk het moment, dat de Ford-arbeiders het een of andere kompromis van de vakbond zullen moeten aksepteren of, zo zij dat niet willen, hun strijd op eigen gelegenheid, dat wil eigenlijk zeggen, van voren af aan zullen moeten voortzetten. Op dat moment zal wellicht blijken dat de eind september uitgebroken Ford-staking slechts een voorspel is geweest en dat de echte hete herfst in Engeland nog staat te beginnen

=====

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN

(3e kwartaal 1978)

C.B. te A. f 42.-; J.W.D. te A. f 25.-; A.v.d.H. te W. f 7.-; T. de J. te A. f 50.-; J.K. te Z. f 20.-; A.v.d.M. te U. f 15.-; J.v.d.M. te L. f 15.-; B.v.B. te M. f 25.-; P.R. te N. f 25.-; H.S. te U. f 25.-; W.S. te L. f 10.-; J.M.C. de W. te D. f 100.-; Totaal f 359.-.

K L A S S E N S T R I J D I N B E L G I E

Eind september ontvingen wij van een Belgische vriend het navolgende beknopte verslag van de jongste stakingsgolf in België:

....., 21 september 1978. - Op dit ogenblik zijn er stakingen aan de gang in de petroleumindustrie, de behangselpapierfabriek Balamundi in Genval, de konfektie-industrie van Quaregnon in de Borinage, nog een andere textieffabriek in Quaregnon en in 't chemisch bedrijf UCB te Wondelgem. Een staking in een aantal postsorteercentra is juist gisteren afgelopen. Het kan natuurlijk zijn dat er nog andere arbeidskonflikten aan de gang zijn, maar in de kranten worden geen andere vermeld.

Het betreft hier stuk voor stuk zeer harde konflikten waarbij dikwijls sprake is van fysiek geweld. Alle genoemde akties worden in feite door de arbeiders zelf gedragen. In de eerste drie gevallen wordt er gestreden tegen grote afdankingen of sluitingen; bij UCB gaat het en bij de PTT ging het om hoger loon of om sociale voordelen.

Het belangrijkste konflikt is uiteraard dat bij de petroleumindustrie. Het oudste en grootste Belgische bedrijf voor de petroleumraffinage, de PRB te Antwerpen, zou sluiten. Het raffineert 40% van de Belgische produktie en is eigendom van Occidental Oil van Armand Hammer. Ook gaan er geruchten over de sluiting van een ander petroleumraffinaderij, de Albatros.

De arbeiders zijn spontaan begonnen met akties, die aanvankelijk door de vakbonden werden afgekeurd. Toen de sluitingsdatum naderde hebben de arbeiders het bedrijf bezet en toen heeft de vakbond dan maar een algemene staking uitgeroepen voor de petroleumarbeiders (niet voor de bedienden) en voor de bevoorrading (de chauffeurs).

De staking duurt nu twee weken. Men schijnt de taktiek van de ontmoediging te willen toepassen. Men weigert van alle kanten (vakbond, regering en de petroleumfederatie) te onderhandelen. Er zijn echter inmiddels verscheidene akties ondernomen tegen de zin van de vakbonden. Tankwagens werden soms zwaar beschadigd door zand in de versnellingsbak, door het kapotslaan van de ruiten, het kapotsnijden van de banden en het laten leeglopen van de tank. Ettelijke malen is er met een long-rifle op tankwagens geschoten, een met olieprodukten geladen treinstel is beschadigd, er zijn kraaiopoten op de wegen gegooid, onderkruipers zijn gemolesteerd, men is in de bedrijven ingebroken en dat ging gepaard met diefstallen en met vernielingen. De vakbond heeft zich volledig van deze akties gedistancieerd en de arbeiders tot kalmte gemaand.

Bij de papierfabriek Balamundi, eigendom van een Luxemburgse multinational, hebben de arbeiders gedurende korte tijd de onderhandelingspartners gegijzeld gehouden. Bij het Quaregnonse konfektiebedrijf, waar jeans worden vervaardigd, is het bedrijf bezet en de produktie in eigen beheer genomen. De "socialistische" vakbond durft zich hier niet te vertonen. De tot de Belgische "socialistische" Partij behorende staatssecretaris voor Waalse streekeconomie weigert op te treden tegen de heer Salik, die eigenaar van het bedrijf is en die schijnbaar zeer bevriend is met diverse, vooral "socialistische" politici, onder wie partijvoorzitter Cools.

Deze Quaregnonse arbeiders krijgen wel steun van het CSC, de Waalse christelijke vakbond. Bij UCB in Wondelgem is 't bedrijf bezet door de bedienden, die dezelfde c.a.o. wensten als de bedienden van naburige chemi-

sche bedrijven. Onlangs hebben zij wagens aangevallen met materiaal van het bedrijf. Het is niet helemaal duidelijk of de vakbonden op dit moment deze staking nu wel of niet steunen.

De volgens mij belangrijkste staking van dit jaar was de volledig spontane staking van de arbeiders in overheidsdienst. Zij begon op 30 april in het Luikse postsorteercentrum vanwege een vermindering van het vakantie-geld als gevolg van een belastingverhoging. In twee dagen spreidde deze staking zich uit over het ganse land. Gestakt werd er, bijna altijd lokaal, bij de PTT, bij de RTT, bij het Staatsblad, de douane, de belastingkantoren, de spoorwegen, enz. Ogenblikkelijk, op de tweede dag, hebben regering en vakbond de al dan niet publiekelijk naar voren gebrachte eisen ingewilligd. Inplaats van met een loondiefstal van een miljard kwam de regering over de brug met ongeveer 8 miljard (franken) en de beste c.a.o. sedert 1972. Sedertdien is de atmosfeer uitermate gespannen gebleven. Er wordt nu al gesproken over uitstel van de voor maart 1979 geplande sociale verkiezingen. De spanning stijgt voortdurend. Tienduizenden ontslagen staan voor de deur. Het betreft de staalindustrie, de textiel, de scheepsbouw (de werf Boele in Temse o.a.), de dokken en de petroleum. Algemeen wordt aangenomen, dat binnen vijf jaar het werkloosheidspercentage tot 25 à 30 zal stijgen en men voorziet een grootscheepse aanval op de sociale voorzieningen en de levensstandaard van de bevolking. Ik hoop op dit alles binnenkort terug te komen.

=====

H E T O O R D E E L V A N E E N S P A A N S E A R B E I D E R
O V E R D E " R E V O L U T I O N A I R E " M I L I T A N T E N

In de jaren kort voor de dood van Franco is de Spaanse (Catalaanse) arbeider Julio Sanz Oller, werkzaam bij de autofabriek SEAT te Barcelona, door de politie gearresteerd. Hij werd, na te zijn ondervraagd, na zestig uur weer losgelaten. Over die tweeënehalve dag, vooral wat hem toen in de cel door het hoofd speelde, heeft hij een zeer meeslepend boek geschreven, dat zijn betekenis vooral ontleent door wat daarin staat opgetekend over de strijd van de Spaanse arbeiders en over het optreden van zogenaamd revolutionaire groepen, waarmee de nog zeer jonge auteur in aanraking was gekomen. Op dat boek zullen wij stellig in de naaste toekomst terugkomen. Hier publiceren wij enkele kritische kanttekeningen van de schrijver met betrekking tot de "revolutionaire voorhoeden" en hen die daartoe behoren. Wij houden de bewuste opmerkingen voor buitengewoon treffend en wij zijn van mening dat ze niet alleen van toepassing zijn op "voorhoeden" in Spanje. Wij hebben ze niet van kommentaar voorzien. Ze spreken voor zichzelf.

"... Zij spraken dikwijls over Syrië, Guatemala en Mexico als over landen, die de motor van de revolutie zouden zijn. Zij hadden het over de noodzaak een 'centrale leiding' te vormen waarop de massa's zouden kunnen steunen. Het verraad van de bureaucratie was een van hun geliefkoosde thema's, dat het voordeel bood dat het geschikt was voor allerlei verklarin-

gen. Hun toon was optimistisch.. Er ontbrak maar één ding: de partij diende haar program aan de massa's te verduidelijken, zodat deze het als hún program zouden herkennen en ervoor zouden beginnen te strijden, onder leiding van de partij..."

"Hoewel zij weinig over zichzelf spraken, was ik er al gauw zeker van dat zij geen enkele fabriekservaring hadden..."

"Op een zondag ontmoetten wij in een bar een Afrikaan, die een beurs had gekregen om in Barvelona het vak van elektriciën te leren. Nog voor deze gelegenheid had de eerste slok van zijn koffie te drinken poogde Pedro hem er van te overtuigen, dat het zijn taak was om naar zijn geboorteland terug te keren en de Afrikaanse stammen tot opstand tegen 't Spaanse imperialisme te brengen. De Afrikaan dronk zijn koffie, groette ons beleefd en wandelde weg. Dat soort verschuttingen scheen hun niet in het minst te deren. Toen ik op een dag tegen hen zei, dat zij na een verblijf van verscheidene maanden in Barcelona nog steeds geen enkele andere arbeider kenden dan mij, waren zij evenmin uit het veld geslagen. Als de dingen niet altijd zo gingen als men zou wensen, zeiden ze, dan was dat iets voorbijgaands... En daarop volgde dan een citaat van een of andere guerillo in midden-Amerika, die ze daarom zo geweldig vonden omdat hij voor het juiste program streed..."

"... In 1968 en 1969 gingen heel wat studenten in bedrijven werken om aan den lijve de uitbuiting te ervaren en in contact te komen met de uitgebuiten... Precies zoals de missionarissen die in de Kongo kwamen en dachten dat de negertjes op hen wachtten om de blijde boodschap te horen, zo dachten veel studenten dat de arbeiders stonden te trappelen om van hen de revolutionaire theorie te horen. Ze kregen meteen hun eerste teleurstelling: de arbeiders stonden helemaal niet op hen te wachten; integendeel ze wantrouwden hen. Het monotone werk aan de lopende band deed de rest... Een half jaar later waren ze vertrokken met de konklusie: "De arbeiders ontbreekt het aan bewustzijn, ze zijn niet gereed". Tegenwoordig hoort men niet zoveel meer van studenten die in de fabriek gaan. Maar de Grote Mythe is overeind gebleven en de theoretici ervan hebben zojuist ontdekt dat de studenten de volksbewegingen in de stadswijken moeten leiden en dat zulks de juiste manier is om in het proletariaat te dringen... Maar er moet worden vastgesteld, dat de wijken waar zich de meeste studenten bevinden en waar de ideologische strijd het hevigst is, de wijken zijn waar het minste gebeurt. Of er moest gebeuren wat in de wijk Santa Coloma is geschied, alwaar de enige student die daar agitatie voerde door de wijkbewoners werd verjaagd omdat hij zo sektarisch was..."

"Conchi was een typisch voorbeeld van de studente die radikaal was geworden om gevoelsredenen - liefde voor de armen en de onderdrukten - en om redenen van persoonlijke aard: zich nuttig voelen dat gaf haar een zekere mate van zelfvertrouwen..."

".... Als zo'n student, met het magere begin van een snorretje en een apostel van de sexuele vrijheid, je verwijt, dat je nog de sporen van een katholieke opvoeding vertoont, dan begin je je wel af te vragen: waarvoor strijden we eigenlijk en voor wie? En als datzelfde soort lui dan alle posten bezet alwaar binnen de "revolutionaire arbeiderspartijen" de besluiten worden genomen, omdat zij - volgens Lenin - de kennis bezitten en, wat nog belangrijker is, de vrije tijd en de financiële middelen, nou dan maak je als arbeider-militant wel je eerste crisis door. En je wenst ze allemaal naar de verdommenis en je houdt het maar op de omgang met je kamera-

den uit de fabriek, die eens op een dag hun stem zullen verheffen en al die bluffers en al die snobs die thans de dienst uitmaken binnen de officiële wereld der illegale oppositie een schop onder de kont zullen geven."

Bovenstaande fragmenten zijn vertaald uit Julio Sanz Oller, "L'espoir demeure, les commissions ouvrières de Barcelona" ("De hoop blijft, de arbeiderscommissies van Barcelona"). Dat de schrijver allesbehalve een vriend is van de C.P. die de arbeiderscommissies voor haar karretje heeft weten te spannen en dat hij het accent legt op de spontane en zelfstandige strijd, zal geen mens verbazen.

=====

VERBETER DE WERELD

BEGIN BIJ DE AMBTENAREN?

Dat ambtenaren in Nederland zich schuldig maken aan willekeur en corruptie zullen de meesten van ons uit eigen ervaringen kunnen beamen. Over het *hoe* meer dan over het *waarom* van dit soort praktijken is dit jaar het boek "Ambtelijke willekeur en corruptie in Nederland" (1) verschenen. De schrijver, H. Bouman, nu bijna 70 jaar oud, heeft zijn indrukwekkende dokumentatie op dit gebied voor een ieder toegankelijk gemaakt, zijn eigen ervaringen en die van anderen verwerkt tot vernietigend portret van dit deel van het witte-borden-"proletariaat", dat voor iedereen de weg zal effenen tot een onverwoestbaar gebrek aan vertrouwen in de ambtenarij.

Het is taaie kost om je door al die ellende heen te werken, maar het loont zeker de moeite: bedrijven, politieke partijen, ministeries, rijkspsychiaters, voor advies of controle verantwoordelijke instanties, politie en rechterlijke macht, niets blijft buiten schot. Man en paard worden genoemd.

In alle hoofdstukken klinkt de opvatting van Bouman door dat schijn bedriegt: de overheden zijn helemaal niet zo op de penning, alle praatjes over efficiency, controle en bezuinigingen ten spijt. Openbaarheid, ideologisch dé hoeksteen van de democratie, is een ander woord voor bedrog, belangrijke informatie achterhouden en misplaatste kollegialiteit tussen ambtenaren onderling, geworden. Bouman appeleert aan pretenties, mooie woorden en aanspraken die zoals hij zelf bewijst, niet worden waargemaakt. Ook in het hoofdstuk over "bestrijding van willekeur en corruptie" doet hij dat en komt daardoor, wat begrip voor de oorzaken en suggesties voor oplossingen betreft, niet verder dan het betere soort onthullingsjournalistiek van een Rudie van Meurs (het Nollen-Syndicaat) of Daniel Ellsberg (The Pentagon Papers). Bouman spreekt over een *maatschappijstructuur die een corruptieklimaat schept*. Goed en bondig formuleert hij de kenmerken van dit klimaat: weerzin bij ambtenaren (op alle niveaus) om klachten over misstanden aan te horen en te bestrijden, de neiging van ambtenaren om tegenstellin-

1) Uitgegeven door "Het Wereldvenster" te Baarn. Prijs f 29,50.

gen te verdoezelen en naar een minnelijke schikking te streven als er konflikten ontstaan, het zwijgen over misstanden en gebreken in de taakvervulling en een weerzin tegen het aantasten van de maatschappelijke schijn.

Over de kenmerken van zo'n corruptie-klimaat-scheppende maatschappij-structuur spreekt Bouman niet en het behoeft dan ook geen verwondering te wekken dat Bouman bij zijn voorzichtige aanbevelingen voor de bestrijding hele categorieën persoonlijke en kollektieve ervaringen buiten beschouwing laat, die door een heel andere praktijk dan streven naar hervormingen, een beroep doen op de goede wil of de verantwoordelijkheid of objectiviteit worden gekenmerkt. Ik denk daarbij o.a. aan de ervaringen van stakingscomité's, arbeidersraden, de Noordierse wijkorganisaties, de Commune van Parijs. Zij overtreffen niet zozeer de voorzichtige aanbevelingen van Bouman, ze zijn wezenlijk anders in hun praktijk van democratie, afvaardiging en vertegenwoordiging, uitvoering van afspraken of van een beleid. Er staan dan ook andere belangen op het spel dan het waarmaken van pretenties, objectief zijn, de efficiency van een bestuursapparaat. Dit wil niet zeggen, dat Bouman geen oog voor de belangen van de slachtoffers van willekeur en corruptie heeft; het is in de eerste plaats zijn morele verontwaardiging en zijn reactie op krankzinnige toestanden die hij verstandelijk onverteerbaar vindt, die hem ertoe hebben gebracht alles onomwonden uit de doeken te doen. Maar het lijkt er op, dat de ambtenaar in Bouman om de hoek komt kijken, daar waar sprake is van tegengestelde belangen, praktijken of ervaringen. In het hele boek streeft hij naar een minnelijke schikking tussen de werkelijkheid en zijn opvatting, dat mensen van nature eerlijk, redelijk en niet moordlustig zijn en tegen hun eigenbelang in verleid worden tot corruptie en willekeur. Misschien is zijn afkomst of zijn de posities die hij heeft bekleed daar debet aan. Hoe het ook zij, het is het aspect van het boek, dat de lezer met een beperkte kijk op het verschijnsel en een onbevredigend gevoel van "weer zo'n idealist" met zijn eigen en andermans gebakken peren laat zitten.

=====

I S D E B U R G E R L I J K E D E M O K R A T I E N O G

W E L E E N D E M O K R A T I E ?

Kan een staat als de Duitse Bondsrepubliek met zijn "Beroepsverboden" (Radikalenbesluit) en zijn politiegeweld nog een "demokratie" worden genoemd? Verdient Groot-Brittannië (het voorbeeld van alle z.g. parlementaire democratieën) nog wel de naam van een "demokratie" als men let op ontwikkelingen als: toenemende immigratiebeperkingen, een stijgend aantal gevallen van inmenging door politie en leger in arbeidsconflicten, marteling van Ierse gevangenen, nauwere samenwerking tussen Britse politieke veiligheidsdiensten en die van andere landen, een steeds groter aantal wetten, gericht tegen - als terrorisme gedoodverfde - politieke activiteiten en de toename van politiewillekeur?

De vraag werd dezer dagen gesteld in een gestencild manifest dat eind september in de straten van Londen werd verspreid. De inhoud kwam er op

neer, dat deze vraag ontkennend moest worden beantwoord. Vele "linkse" politici en tal van anti-fascistische organisaties, aldus de bewuste tekst, wijzen op de fascistische dreiging die uitgaat van bewegingen als National Front in Engeland of de neo-nazis in W. Duitsland. Het zou volgens de samenstellers tijd worden eens aandacht te schenken aan de vraag, in hoeverre de fascistische dreiging die van de z.g. democratische staten uitgaat niet veel ernstiger en reëler is. M.a.w. de vraag die er werd gesteld was, of de z.g. burgerlijke democratie nog wel een democratie is.

Wat naar onze mening achter deze vraag schuilgaat is een verkeerde opvatting van de "democratie". Politiewillekeur, gewelddadig optreden tegen z.g. "linkse" organisaties of tegen strijdende arbeiders, kortom *onderdrukking*, betekent niet dat wat men een democratie pleegt te noemen ophoudt een democratie te zijn. Wie het aldus stelt heeft van de democratie een voorstelling die niet overeenkomt met de werkelijkheid. De democratie is een politieke organisatie van de kapitalistische maatschappij. Wie veronderstelt dat democratie zoveel betekent als "vrijheid" of "verdraagzaamheid" ziet over het hoofd, dat de democratische vrijheid nooit of te nimmer iets anders is geweest dan de vrijheid van de kapitalist, de vrijheid van uitbuiting, de onbelemmerde warenruil, de aan geen banden gelegde koop en verkoop van wat de "vrije arbeidskracht" heet. Democratie was altijd diktatuur: vrijheid voor de heersende klasse, ónvrijheid voor de onderdrukten.

Als gewelddadig optreden tegen strijdende arbeiders, broodroof van de loonslaven of politieke idealisten niet bij een democratie zou passen, dan is er nooit en nergens democratie geweest. Heel de 19e eeuw door zagen de strijdende arbeiders zich overal tegenover het machtsapparaat van de democratische staat geplaatst. Nooit oftentimes heeft de z.g. democratie zich verre gehouden van fascistische methoden.

Om deze reden houden wij het voor onjuist om - op grond van de hierboven genoemde ontwikkelingen - van een verval van de democratie te spreken, zoals wij het ook voor onjuist houden om, wanneer er van democratie gesproken wordt, aan "vrijheid" zonder meer te denken. Vrijheid zonder meer, d.w.z. onbeperkte vrijheid, vrijheid voor allen, heeft nooit bestaan en is onverenigbaar met een klasseheerschappij. De burgerlijke democratie - en daarom gaat het - is een *fiktie*.

Jammeren over het verlies aan of het "verval" der democratie betekent dat men deze fiktie in stand houdt, dat de burgerlijke schijn in de kaart wordt gespeeld.

Bestaat er verschil tussen fascisme en democratie? Ongetwijfeld, maar dat verschil is niet, dat democratie algehele vrijheid zou zijn en fascisme algehele onderdrukking. Waar het fascisme heerst is de democratie opgeheven, dat wil zeggen dat er wordt afgezien van de burgerlijke schijn. De onderdrukking verschijnt er zonder masker. Waar de democratie heerst daar heersen zowel de burgerlijke schijn als de onderdrukkingsmethoden die óók het fascisme kenmerken. De opheffing van zowel de burgerlijke schijn als de fascistische methoden veronderstelt óók de opheffing van de burgerlijke democratie. Dat kan slechts betekenen dat deze plaats maakt voor de *arbeidersdemocratie*, die thans nergens ter wereld bestaat.

Een protest tegen "fascistische ontwikkelingen" heeft slechts werkelijke betekenis, wanneer op de tegenstelling met de arbeidersdemocratie de aandacht wordt gevestigd, niet wanneer over 't verlies aan z.g. burgerlijke democratische vrijheden wordt gejammerd. Daarmee toch wordt het karakter van de burgerlijke democratie als onderdrukkingsapparaat verdoezeld.